РОЗДІЛ VIII. ПРОБЛЕМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК 377/378:37.011.3-051]:159.943.7:[[004+316.774]:613]

Наталія Грона
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради,
НУ «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
ORCID ID 0000-0003-2578-2865
Наталія Пономаренко
ВСП «Машинобудівний фаховий коледж
Сумського державного університету»
ORCID ID 0000-0001-7857-0976
Олена Семеног
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-8697-8602
DOI 10.24139/2312-5993/2024.04/235-259

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГІГІЄНИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ (ДОСВІД ПАРТНЕРСЬКИХ ПРОЄКТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ)

У статті розглядається формування навичок інформаційної гігієни у студентської молоді в умовах неформальної освіти, зокрема через досвід партнерських проєктів закладів фахової передвищої та вищої педагогічної освіти. На основі аналізу й узагальнення наукових джерел, практичного досвіду окреслено поняття «інформаційна гігієна» як систему знань, що досліджує закономірності впливу інформаційного простору та інформаційних потоків на соціальне благополуччя, психічне та фізіологічне здоров'я людини й суспільства загалом. Метою формування інформаційної гігієни у студентської молоді є запобігання негативному впливу інформації та формування комплексу умінь для профілактики таких негативних впливів під час превентивних заходів. Серед складників інформаційної гігієни означено навички медіаграмотності, інформаційні звички та інформаційну поведінку; безпеку і захист інформаційного простору; інформаційно-психологічну стійкість і протидію негативним впливам; стійкі ціннісні орієнтації; психологічне і фізичне здоров'я.

Формування інформаційної гігієни студентської молоді в умовах неформальної освіти представлено з урахуванням положень, зокрема проєктного, діяльнісного підходів. До неформальної освіти віднесено організовану й безперервну освітню діяльність, що здійснюється у спільних проєктах, які виконуються у партнерстві ресурсного центру професійного розвитку вчителя СумДПУ імені А. С. Макаренка, циклової комісії КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради, відділення 061 Журналістика ВСП «Машинобудівний фаховий коледж Сумського державного університету».

Зосереджено увагу на практичних підходах до навчання, що реалізуються через партнерські проєкти з медіаграмотності, які включають інтерактивні

методики, практичні завдання та діяльність, спрямовану на розвиток критичного мислення та навичок аналізу інформації.

Проаналізовано результати реалізації таких проєктів і їх вплив на підвищення рівня інформаційної грамотності студентів.

Ключові слова: *інформаційна гігієна, неформальна освіта, майбутній учитель, майбутній журналіст, міжрегіональний проєкт, вправи, текст, заклад вищої освіти, заклад фахової передвищої освіти, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради, ВСП «Машинобудівний фаховий коледж Сумського державного університету».*

Постановка проблеми. Дослідження інструментів російської пропаганди в медіа, формування навичок захисту від потенційно шкідливої інформації, ураховуючи прямі та приховані впливи; стійкість до дезінформації; усвідомлення ролі громадянина України як суб'єкта, що гарантує інформаційну безпеку шляхом свідомого виконання своїх громадянських прав і обов'язків в контексті загроз в інформаційному просторі – ці питання віднесено до національної безпеки країни.

Війна рф в Україні кардинально вплинула на ціннісні пріоритети громадян Української держави, значною мірою актуалізувала нагальну потребу ретельно досліджувати інформаційні впливи та загрози нашій ідентичності, культури, історії, національної пам'яті. Інформаційне протистояння, яке використовує інформаційні технології для досягнення військової, політичної або економічної мети через маніпулювання суспільною свідомістю, громадською думкою, спрямоване на повний контроль над інформаційним простором, спричиняє інформаційну війну.

Саме інформаційна війна росії проти України (ворожі меседжі, наративи), зокрема, окупація мізків українців через російські серіали, наративи в медіаполі, російську псевдоісторію в книжках і пабліках передувала фізичному вторгненню агресора на територію нашої країни. Пропаганда рф скористалися демократичними принципами відкритого суспільства, інформаційною доступністю, розвитком технологій, щоб дезінформувати українців.

Розбудова медіаграмотності в умовах воєнного стану – це інструментарій перемоги у війні на інформаційному фронті, формування вмінь протидіяти «окупації» людей ворожою ідеологією. Якісно нового змісту набувають дослідницький, діяльнісний підходи в освітньому процесі: здатність не обмежуватися передаванням нової інформації, а передусім аналізувати досліджуваний факт, аргументовувати, формувати здатність протидіяти інформаційним атакам та пропаганді росії.

Студентська молодь епохи стрімкого розвитку цифрових технологій упевнено використовує інтернет та цифрові засоби для повсяденного спілкування. Водночас широкий доступ до джерел інформації, можливість інтерактивно взаємодіяти всередині інформаційного ресурсу поряд із позитивними впливами уможливлюють і зростання таких суспільних загроз, як інформаційна агресія, маніпулювання свідомістю, кіберзлочинність.

Невміння критично аналізувати інтернет-контент, об'єктивно оцінювати факти і думки, аргументовано відстоювати власний погляд на проблему призводять до надмірної довірливості молоді до інформації. Це часто сприяє поширенню хибних даних, необ’єктивних оцінок і неоднозначних суджень, маніпуляційних впливів. Легковажне ставлення до вживання цифрових продуктів зумовлює споживання контенту сумнівної якості, зухвалої поведінки в інтернеті та ігнорування можливих інформаційних загроз. Безвідповідальне ставлення до особистих даних (телефон, електронна адреса, фото, тексти, геолокація тощо) створюють ризик їхнього використання зі злочинною метою. Це підкреслює важливість здатності протистояти деструктивним інформаційним впливам.

Розвиток інформаційної гігієни, зокрема навичок критичного аналізу медіаповідомлень, уміння розрізняти факти, їх інтерпретувати та розпізнавати спроби маніпуляції даними, використовуючи різні ресурси і критерії оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації, а також опрацювання способів протидії інформаційній агресії рф стали реакцією на виклики сучасності. Але не всі усвідомлюють, «як ми стаємо інструментами для ворога, який хоче поразки України. Інформаційна гігієна - чи не єдина наша зброя проти ворога на інформаційному фронті» (Мороз, 2022). Журналістка Л.Волошина у статті «Замах на Фаріон – це тероризм і за цим слідуватиме інформаційна кампанія» застерігає «маємо звернути увагу на інформаційний складник у нашому суспільстві, враховуючи те, що зараз відбувається, коли у нас фактично інформація стала ледь не інструментом керування масами…» (Волошина, 2024).

Потреба досліджувати процес формування інформаційної гігієни молоді підтверджується висновками офіційних аналітичних звітів (Дослідження рівня навичок інформаційної гігієни українських користувачів соціальних мереж, які проводить ініціатива «Як не стати овочем» упродовж 2021-2023 рр. (Ініціатива, 2023), а також

локальними опитуваннями студентської молоді щодо формування навичок інформаційної гігієни в умовах неформальної освіти. Досягненню успіху у вирішенні означеної проблеми значною мірою сприяє освітнє партнерство закладів вищої й передвищої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. За даними дослідження Media Literacy Index, у 2023 році серед 41 країни Європи Україна посіла 30-те місце. Україна є лідером серед країн Східного партнерства, випереджає деякі держави-члени ЄС. Задля підвищення загального рівня медіаграмотності населення Міністерство культури та інформаційної політики України та Фільтр Національний проєкт з медіаграмотності створили Стратегію Міністерства культури та інформаційної політики України з розвитку медіаграмотності на період до 2026 року (Стратегія Міністерства культури та інформаційної політики України).

Проблеми інформаційної гігієни почали активно обговорюватися в наукових публікаціях на початку XXI століття. У дослідженнях визначено корелятивні поняття: *інформаційна безпека (*«стан захищеності деякого об'єкта / суб'єкта від загроз інформаційного характеру» (Архипов, Архипова, 2016); *безпека інформації* – «як порушення «стану інформації, в якому забезпечується збереження визначених політикою безпеки властивостей інформації» (НД ТЗІ 1.1-003-99. Термінологія в галузі захисту інформації, 1999); *інфомедійна грамотність* як «набір умінь коректно працювати з інтернетними джерелами» (Друшляк, Семеног, Грона, Пономаренко, Семеніхіна, 2022, с.2); *інформаційно-цифрова грамотність* (використання цифрових технологій, інструментів комунікації або мереж для доступу до інформації, управління нею); *інформаційно-цифрова культура* (це сукупність знань, навичок та норм поведінки, пов'язаних з ефективним і етичним використанням цифрових технологій та інформаційних ресурсів у сучасному суспільстві) (Лазоренко, Семеніхіна, 2020, с.43); *інформаційно-цифрова компетентність* («здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства» (Полякова, 2022).

У наукових працях висвітлено інформаційні впливи на суспільство в Україні та країнах Європи (Horbenko, Hondiul, Fruktova, 2020), питання інформаційної гігієни українських інтернет-ЗМІ (Varynskyi , Varynska, Kostytsky, Kushakova-Kostytska, 2021), розглянуто різні аспекти боротьби з дезінформацією в новинах і ЗМІ (Loukas, Murugesan, Andriole, 2022); з'ясовано шкідливий вплив дезінформації та заходах проти її поширення

(Grimes, 2020). Дослідники підкреслюють, що кожна особистість може стати інструментом в інформаційній війні і пропонують розвивати навички критичного мислення та інформаційної гігієни.

Згідно із Міжнародною стандартною класифікацією освіти, до неформальної освіти відносять організовану й безперервну освітню діяльність, що може здійснюватися в межах і поза межами освітніх закладів (International Standard Classification of Education, 1997) в різних формах: майстер-класах, літніх школах, онлайн-курсах, спільних проєктах, які виконуються у партнерстві, характеризуються доступністю, особистісно зорієнтованим характером та орієнтується на конкретні запити особистості щодо розвитку професійних компетентностей.

Відповідно до угоди про науково-методичну співпрацю ресурсний центр професійного розвитку вчителя української мови і літератури СумДПУ імені А. С. Макаренка, циклова комісія викладачів української мови і літератури КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради, відділення 061 Журналістика ВСП «Машинобудівний фаховий коледж Сумського державного університету» упродовж 2021 – 2024 рр. виконували міжнародні та міжрегіональні проєкти: «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬський кампус» (2020 - 2021), «МЕДІА&КАПСУЛИ» (2021 - 2022), «Формування культуромовної особистості фахівця на засадах мадіаграмотності» (2022 – 2024). Опис проєктів представлено в попередніх статтях авторів (Друшляк, Семеног, Грона, Пономаренко, Семеніхіна, 2022; Семеног, 2023; Семеног, Надутенко, 2022; Надутенко, Пономаренко, Семеног, 2021).

Мета статті – схарактеризувати особливості формування навичок інформаційної гігієни студентів закладів фахової передвищої та вищої педагогічної освіти в межах реалізації проєктів на засадах сучасних підходів та освітнього партнерства в умовах неформальної освіти.

Завдання статті:

– з’ясувати сутність поняття «інформаційна гігієна»;

– окреслити методичний інструментарій навичок інформаційної гігієни студентів в умовах неформальної освіти (із досвіду партнерських проєктів закладів вищої та фахової передвищої освіти);

– схарактеризувати вправи і завдання, апробовані в межах спільних проєктів, для формування навичок інформаційної гігієни студентської молоді в умовах неформальної освіти**.**

Методи дослідження. У дослідженні застосовано комплекс методів: аналіз, узагальнення наукових джерел для уточнення сутності

поняття «інформаційна гігієна майбутнього фахівця», складників інформаційної гігієни, формування означеної якості студентів в умовах неформальної освіти; опитування студентів, викладачів профільних кафедр зазначених вище закладів; педагогічне спостереження щодо виконання міжнародних і міжрегіональних проєктів.

Виклад основного тексту. Згідно із Законом України «Про освіту» (2017), інформаційно-комунікаційна компетентність визначена однією з ключових навичок, необхідних для успішної інтеграції в сучасне суспільство. Європейські дослідження також вказують на те, що розвинена цифрова компетентність є однією з восьми основних навичок, важливих для навчання впродовж усього життя (Закон України, 2017).

Відповідно до Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» інформаційно-цифрова компетентність педагогічного працівника визначається за такими здатностями: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі (Про затвердження професійного стандарту, 2020). Ця компетентність передбачає наявність навичок та вмінь функціонувати в цифровому суспільстві, опрацьовувати та критично оцінювати інформаційні дані, розуміти принципи безпеки та співпраці в мережі «Інтернет», використовувати відкриті ресурси та технології для професійного розвитку, формувати в учнів уміння ефективно користуватися цифровими технологіями та сервісами у навчальних та життєвих ситуаціях для розв'язування різних проблем та завдань, застосовувати інноваційні технології для оцінювання результатів їх навчальної діяльності, вирішувати професійні проблеми за допомогою використання цифрових технологій (Постанова Кабінету Міністрів України, 2019).

Державний стандарт базової середньої освіти (2020 р.) визначає інформаційно-комунікаційну компетентність як здатність до впевненого, критичного і відповідального використання цифрових технологій для саморозвитку і спілкування (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020). У Державному стандарті профільної середньої освіти (2024 р.) це визначення доповнюється: здатність безпечно застосовувати

інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні, особистому та суспільному житті, дотримуючись принципів академічної доброчесності (Державний стандарт профільної середньої освіти, 2024 р.).

Усвідомлення і дотримання принципів безпеки в цифровому просторі, критична оцінка достовірності та надійності джерел інформації, їхнього впливу на свідомість і розвиток особистості, а також юридичних і етичних аспектів використання цифрових технологій; здатність протистояти когнітивним упередженням і впливам, розвиток емоційної стійкості і поведінкових інформаційних навичок, уміння виявляти цифрові загрози – все це є складовими інформаційної гігієни як компонента інформаційно-цифрової компетентності особистості (Методичні рекомендації щодо формування інформаційно-цифрової компетентності, 2021).

У сучасному науковому дискурсі термін «інформаційна гігієна» уживаємо порівняно віднедавна й обмежено для визначення проблем, пов'язаних з перебуванням і життєдіяльністю в інформаційному просторі.

Гігієну (від грецьк. hygieinos – такий, що приносить здоров'я) як наукову галузь у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» за ред. В. Бусела в широкому розумінні витлумачено як «галузь медицини, що розробляє і впроваджує методи запобігання захворювань. Сукупність практичних заходів, що забезпечують збереження здоров'я» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005, с.236). Гігієна визначає та аналізує фактори, які можуть загрожувати здоров'ю, і розробляє методи їх запобіганню (Неведомська, Маруненко, 2012).

Термін «інформаційна гігієна» фахівці розглядають у психологічних, педагогічних, екологічних, медичних, технічних та інших наукових джерелах, які досліджують інформаційний простір, і його всебічний вплив на людину та соціум.

А. Дубровик-Рохова вважає інформаційну гігієну запорукою проти кібершахрайства. У її потлумаченні інформаційну гігієну відносимо до здорового способу взаємодії з інформацією, вона забезпечує ефективне сприйняття, обробку і розуміння інформаційних джерел (Дубровик-Рохова).

З. Коваль розуміє інформаційну гігієну як інформаційний імунітет і як засіб забезпечення інформаційно-психологічної стійкості. Автор приділяє увагу суспільній інформаційній гігієні: «Без механізмів,

що повинні мати комплексний характер, держави ризикують втратити свій інформаційний суверенітет, а населенням будуть керувати оманливі та постановочні інформаційні привиди зі світу «кривих дзеркал» протилежної сторони» (Коваль, 2017).

В. Халамендик трактує інформаційну гігієну як фактор, що забезпечує збереження психічного здоров'я людини для протидії негативним інформаційним потокам. Мета її полягає в запобіганні негативному впливу інформації на психічне, фізичне та соціальне благополуччя як окремих осіб, так і соціальних груп, а також суспільства загалом (Халамендик, 2008). На переконання Еріксена Томаса Гілланда, це практика збереження та оптимального використання інформації для забезпечення здорового і ефективного функціонування людини в інформаційному суспільстві (Еріксен Томас Гілланд, 2017).

З урахуванням аналізу теоретичних джерел і практичного досвіду формулюємо узагальнене розуміння *інформаційної гігієни:* це система знань, що досліджує закономірності впливу інформаційного простору та інформаційних потоків на соціальне благополуччя, психічне та фізіологічне здоров'я людини й суспільства загалом. Метою формування інформаційної гігієни у студентської молоді є запобігання негативному впливу інформації та формування комплексу умінь для профілактики таких негативних впливів під час превентивних заходів. Осмислюючи сутність інформаційної гігієни, учені визначають її складники: навички медіаграмотності, інформаційні звички та інформаційна поведінка; безпека і захист інформаційного простору; інформаційно-психологічна стійкість і протидія негативним впливам; стійкі ціннісні орієнтації; психологічне і фізичне здоров'я.

Природа інформаційного простору сформувала медіаповедінку людей, яка включає споживання, створення медіа та задоволення комунікативних, інформаційних, розважальних, пізнавальних, культурних та інших потреб. Особлива увага і вимоги спрямовані на поведінку викладача/вчителя в медіапросторі. О. Мороз пропонує 7 базових правил, які допомагають фільтрувати інформацію під час війни (Мороз). Означимо деякі:

- визнати, що не вміємо відрізнити правду від брехні в інформаційному просторі від онлайн-медіа, що дотримуються журналістських стандартів;

- зрозуміти розрізненість інфополя, адже нас оточує багато різної інформації (вона існує в інформаційному просторі одночасно та видозмінюється під взаємовпливом), в якої своя мета та своя дія;

- створити «Білий список» (інформаційний трафарет), щоб мінімізувати вплив інформаційних вірусів. Щоб його створити, оберіть три-п'ять медіа з «Білого списку» Інституту масової інформації. Лише зрозумівши об'єктивну реальність, переходьте на інші інформаційні канали, де немає стандартів та фільтрування інформації;

- аудит свого інформаційного поля, тобто видаленння каналів, які вами маніпулюють (Facebook – перегляньте список ваших друзів і сторінок, на які підписані. Відпишіться від сторінок, які зламали, тих, що не відповідають вашим інтересам. YouTube – перегляньте відео, які відеохостинг рекомендує вам. Натисніть «Не цікавить» (справа за трьома крапками), якщо відео не відповідає вашим інтересам чи є сміттярками. Google – встановіть український інтерфейс і гугліть українською. Viber – перегляньте чати та спільноти, до яких ви додані. Відпишіться від ресурсів-сміттярок. Telegram – перегляньте канали, на які підписані. Відпишіться від анонімних каналів та ресурсів-смітярок.);

- розпізнавати слід фейку, звернувши увагу на емоцію, яку викликає інформація…. важливо бути обережним і ретельно перевірити її достовірність.

Осмислюючи сутність інформаційної гігієни, учені визначають її складники: навички медіаграмотності, інформаційні звички та інформаційна поведінка; безпека і захист інформаційного простору; інформаційно-психологічна стійкість і протидія негативним впливам; стійкі ціннісні орієнтації; психологічне і фізичне здоров'я. Припускаємо, що окремі компоненти можуть набуватися через розвиток критичного мислення; інформаційної грамотності, формування здорового та відповідального способу взаємодії і комунікації в інформаційному просторі, адже дотримання інформаційної гігієни студентами «…передбачає кількісно-якісний аналіз інформації на предмет змісту, істинності, об'єктивності, можливостей впливу задля продукування, споживання та поширення інформації, а також комплекс організаційних та психолого-терапевтичних заходів із можливістю передбачення, корекції та нейтралізації негативних наслідків» (Яремчук, 2022, с.111).

Організація освітнього процесу передбачає застосування цілого спектру підходів: особистісно-діяльнісного, диференційованого, інтегративного, міжпредметного, проблемного, пошуково-дослідницького,

проєктного, інтерактивного, групового, творчого, рефлексивного та ін. З-поміж означених виокремимо проєктний як такий, що сприяє створенню мотивувального освітнього середовища, у якому формуються практикоорієнтовані компетентності здобувачів освіти.

З метою дослідити стан проблеми на професійно-практичному рівнях у 2021 р. було проведено анкетування серед викладачів Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (далі – ЗВО), КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради, Відокремленого структурного підрозділу «Машинобудівний фаховий коледж Сумського державного університету» (далі – ЗФПО). Усього в опитуванні взяли участь 32 особи.

1. Як часто ви перевіряєте достовірність інформації, яку отримуєте з інтернету? Завжди. Часто. Рідко. Ніколи.

2. Які джерела інформації ви зазвичай використовуєте? (оберіть усі, що застосовуються) Соціальні мережі. Новинні сайти. Блоги. Офіційні джерела (урядові сайти, наукові журнали тощо). Інше (укажіть).

3. Чи маєте ви навички критичного аналізу інформації з інтернету? Так, високий рівень. Так, середній рівень. Так, початковий рівень. Ні, не маю.

4. Як часто ви стикаєтеся з інформацією, яку вважаєте неправдивою або маніпулятивною? Дуже часто. Часто. Рідко. Ніколи.

5. Чи знаєте ви, як перевіряти достовірність інформації та джерел в інтернеті? Так. Частково.Ні.

6. Як ви реагуєте на сумнівну інформацію, яку бачите в інтернеті? (оберіть усі, що застосовуються)и Перевіряю її достовірність. Ігнорую. Ділюся з друзями без перевірки.Повідомляю про це в адміністрацію ресурсу.

7. Чи усвідомлюєте ви небезпеки, пов'язані з поширенням дезінформації та фейків? Так.Частково.Ні.

8. Чи використовуєте ви будь-які інструменти для захисту своїх особистих даних в інтернеті? Так. Частково. Ні.

9. Чи ви довіряєте інформації, яку отримуєте через соціальні мережі? Повністю довіряю. Частково довіряю. Не довіряю.

10. Чи вважаєте ви важливим розвиток навичок інформаційної гігієни та медіаграмотності? Так. Частково.Ні.

Опитування показало, що більшість молоді (понад 75,2 відсотки) частково усвідомлює важливість критичного аналізу інформації та інформаційної гігієни. Водночас, значна частина респондентів (понад 50 відсотків) не перевіряють достовірність інформації або роблять це рідко. Понад 63 відсотки респондентів мали справу з неправдивою інформацією, понад 87 відсотків усвідомлюють небезпеку дезінформації, натомість 74 відсотки довіряють соціальним мережам.

Підвищення обізнаності про небезпеки дезінформації та розвиток навичок критичного мислення є важливими кроками для підвищення здатності молоді протистояти інформаційним впливам. Можемо стверджувати, що при значній медіактивності рівень розуміння закономірностей, процесів, що відбуваються у медіапросторі, залишається недостатнім.

Зниження інформаційних впливів можливе за умови дотримання кожним членом суспільства інформаційної гігієни. Однак результати опитування показують, що більшість студентів сьогодні мають низький рівень усвідомлення важливості захисту особистих даних; довірливі, не звикли перевіряти інформацію; мають слабке розуміння роботи алгоритмів соціальних мереж; не вміють відрізняти факти від суджень; і мають низький рівень критичного мислення при споживанні інформації. Як результат – легко піддаються маніпуляціям, довіряють дезінформації, поширюють фейки, несвідомо сприяють злочинним діям та діляться особистими даними не усвідомлюючи можливінаслідки.

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є цілеспрямоване формування в кожного члена суспільства здатності протистояти інформаційним впливам. Це передбачає вміння відповідально ставитися до споживання інформаційного контенту; протидіяти деструктивним впливам на основі емоційного забарвлення; верифікувати медіапродукти для їх критичного оцінювання; та захищати власний інформаційний простір.

Такі дослідження спонукали більш тісну співпрацю студентських та науково-педагогічних колективів ЗФПО та ЗВО в межах виконання спільних проєктів.

У 2020-2021 рр. у межах грантового проєкту «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬський кампус» (2020 - 2021) для формування навичок інфомедійної грамотності майбутніх учителів кафедра української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка у співпраці із Загальноукраїнським центром словникарства

УМІФ НАН України, Горлівським інститутом іноземних мов, відділенням 061 Журналістика ВСП «Машинобудівний фаховий коледж Сумського державного університету» розробили WEB-портал «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності». Для освітян та майбутніх педагогів і журналістів було запропоновані вебінари, воркшопи, майстерки, що стосувалися різних підтем інформаційної гігієни: критичне мислення, фактчекінг, перевірка експертів, білі списки медіа, кібергігієна, інформаційна бульбашка, алгоритми соцмереж.

Спікерами активностей були викладачі, практики медійної сфери і здобувачі освіти, які здобувають педагогічну та журналістську професію.

На вебінарах учасники ділилися досвідом: як розмежувати факти й судження про письменника чи письменницю за підручником; як поставити відкриті чи закриті запитання, створити меми, стікерпаки, комікси, рекламу, обкладинки тощо.

На вебінарах студенти долучалися до опанування технологій розпізнавання маніпуляцій у медіа, обговорювали стереотипи на поширених медійних кейсах та відомих прикладах із художньої літератури. Учасники навчалися аналізувати власне сприйняття медіа та оцінювати вплив, який медіа здійснюють на їхні переконання, думки, пріоритети. Під час групової роботи характеризували власні інформаційні бульбашки, набували досвіду перевіряти достовірність джерел, здійснювати фактчекінг, безпечно працювати з мережевим контентом. поглиблювали знання про цифрові корпусні технології, їх важливість у протидії фейкам та дезінформації, розвивали навички цифрової безпеки (правильне користування соціальними мережами; встановлення складних паролів, антивірусних програм, подвійної автентифікації, захист від онлайн-шахрайств і загрозливих програм).

У межах партнерської співпраці під час реалізації проєкту «МЕДІА&КАПСУЛИ» (2021-2022 рр). представники студентських та науково-педагогічних колективів ЗФПО та ЗВО розробили «Трансдисциплінарний кластер «МЕДІА&КАПСУЛИ» (Детальніше: https://cutt.ly/9w0IAZn1) для візуалізації контенту, оперативного мультимедійного розв’язання багатокритеріального завдання (наприклад, для розрізнення правдивої інформації та фейків). Упродовж року студенти під керівництвом тренерів навчалися здійснювати самостійний пошук інформації; перевіряти достовірність мовних фактів; застосовувати раціональні та оперативні методи пошуку мовної

інформації; готовність самостійно створювати словникові та медіа-грамотні продукти; ставити питання, обґрунтовувати власну позицію.

У 2022-2024 рр. співавтори статті виконують проєкт «Мовний форпост Сумщини» (Детальніше: https://www.youtube.com/watch?v=jxiLl_ZyawI). У межах неформальної освіти майбутнім учителям та журналістам запропонували підготувати мистецькі, освітні, історичні проєкти популяризації української мови у прикордонних регіонах. Для підготовки та реалізації ідей здобувачі освіти критично осмислювали факти про мову, що презентуються в медіа, проводили фактчекінг, спілкувалися з експертами та ін.

Підготовка анімацій «Леся Українка на Сумщині» (Детальніше: https://www.youtube.com/watch?v=-sdiv6fpSvk&t=29s), «Тарас Шевченко на Сумщині» (Детальніше: https://www.youtube.com/watch?v=dL0UzvRZMUU), «Микола Хвильовий: освітянин, невротик чи письменник» (Детальніше: https://www.youtube.com/watch?v=2sqSFP8HkPE), «Революція Гідности: історія покалічених душ» (Детальніше: https://www.youtube.com/watch?v=E742TSH6gRw) передбачала пошук інформації про видатну особистість, відбір правдивих фактів і розвінчування фейків, підбір та спілкування з експертами з цього питання.

Групова діяльність була пов’язана з текстовими матеріалами задля виявлення маркерів дезінформації, наративів, мови ворожнечі, аналізу прикладів новомови тощо. Учасники демонстрували власні медіапродукти та дидактичні матеріали (дидактичний кейс на онлайн-дошці Padlet; інтерактивні вправи на розвиток критичного мислення і медіаграмотності тощо).

У 2023 р. команди НУ «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради долучились до проєкту «Хакатон «Лабіринти медіаграмотності або розв’язуємо вузлик інформаційної війни: історія, культура, традиції від минулого до сьогодення» (кер. – канд.пед.н. М. Ячменик). Мета проєкту – формування критичного мислення та медіаграмотності молоді в межах неформальної освіти. До реалізації були залучені експерти з української історії, літератури, культури, мови; автори заклали в основу проєкту дослідження фейків, дезінформації, руйнування стійких наративів.

Серед результатів проєкту – підготовка й публікація книги для майбутніх учителів та журналістів, теоретичний матеріал, вправи та завдання якої спрямовано на розкриття окремих аспектів сутності інформаційної війни, технології пропаганди, формування культуромовної особистості на засадах інфомедійної грамотності, медіагігієни та резильєнтності в умовах війни (Грона, Климович, Соломахін, Семеног, Ячменик, 2024).

Зміст вправ увиразнився такими складниками, як здатність конструктивно мислити, уникати мови ворожнечі, якісно корегувати форми і методи навчання та викладання, професійно взаємодіяти викладачам, студентам у контексті мотивації й підтримки інтересу до навчання та забезпечення інформаційної гігієни.

Виконання вправ у студентських гуртках стимулювала самостійне мислення та прийняття рішень, сприяла саморефлексії, ураховувала пізнавальні стратегії студентів, спонукала до співпраці та обміну думками, давала можливість виразити свою індивідуальність та креативність, розвивала емоційний інтелект, формувала позитивну самооцінку та впевненість у власних силах, мала практичне значення (особистісно зорієнтований підхід).

Акмеологічний підхід до вправ передбачав орієнтацію на розвиток найвищих показників діяльності та особистісного зростання. Продуктивними, як показує апробація, слугували завдання, що сприяли підвищенню внутрішньої мотивації до навчання та розвитку, стимулювання прагнення до досягнення вершин професійної майстерності, формуванню та розвитку критичного мислення, аналітичних здібностей та вміння приймати обґрунтовані рішення.

Діяльнісний підхід до вправ відображав здатність моделювати реальні ситуації так, щоб студенти могли бачити зв’язок між теорією та практикою, специфіку контексту, у якому відбувається дія, уключаючи культурні, соціальні та професійні аспекти, інтерактивність. Пропонуємо деякі із вправ:

Вправа 1 «Розпізнай фейк». Визначте правдива чи фейкова новина. Схарактеризуй способи визначення.

- За використання російської мови в державних установах штрафуватимуть за статтею про «неповагу» до державної мови, що передбачає покарання згідно з відповідною статтею Кримінального кодексу України. Невиконання вимог мовного законодавства буде каратися штрафами. Наприклад, чиновникам, які не використовують

українську мову, загрожує штраф від 200 до 400 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (3400–6800 грн). Тобто, якщо чиновник під час засідання в органах державної влади або місцевого самоврядування перейде на будь-яку іншу мову, окрім української, максимальний штраф складе до 6800 грн. Стежити за виконанням закону будуть «мовні інспектори». Вони матимуть право бути присутніми на засіданнях у державних органах, вимагати документи у громадських організацій та політичних партій, а також призначати розміри штрафів.

- Наближаються Олімпійські ігри, які 2024 р. розпочнуться 26 липня в Парижі. Всесвітня антидопінгова агенція ВАДА планує запровадити антидопінгові послаблення для олімпійської збірної України для «боротьби зі стресом».
- На Херсонщині з 2013 року не забороняли вивчення російської мови. Згідно з українським законодавством, за бажанням представників нацменшин можна організувати окремий клас для навчання мовою за вибором, але у пріоритеті має бути державна мова – українська. А також були школи, в яких навчання повністю здійснювалося російською мовою.

Вправа 2. «Аналіз джерел інформації». Оберіть три новинні статті на одну й ту ж тему з різних джерел (наприклад, сайт новин, блог, соціальні медіа). Оцініть кожну статтю за критеріями: авторитетність джерела, точність інформації, наявність посилань на факти, можливі упередження. Напишіть короткий аналіз про те, яке джерело є найнадійнішим і чому.

Вправа 3. «Проблема соціальних медіа». Ваша улюблена соціальна медіа платформа наповнена рекламою та постами з рекламними пропозиціями, які виглядають надзвичайно привабливо, але трохи підозріло. Оцініть, які методи використовують ці рекламні пости для залучення вашої уваги. Які ознаки можуть вказувати на те, що ці пости є частиною шахрайської схеми або спроби маніпуляції?

Вправа 4. «Перевірка джерел».

- Ви знайшли статтю у блозі, яка стверджує, що відомий учений зробив революційне відкриття, але не наводить жодних конкретних доказів або посилань (сода або інші нехімічні речовини можуть бути використані для лікування раку; вакцинація проти кору, паротиту та краснухи (MMR) може викликати аутизм та ін.). Наукові дослідження не підтверджують ці твердження, і такі методи можуть відволікати пацієнтів від ефективного лікування. Визначте, як перевірити

достовірність цієї інформації. Які джерела і ресурси ви будете використовувати для підтвердження або спростування цієї інформації? Які ознаки ненадійних джерел вам потрібно врахувати?

- На пошту надходять листи про серію так званих «міжнародних конференцій», які організовує компанія «Науково-видавничий центр InterConf». Ось лише географія повідомлень про проведення конференцій за один, довільно взятий місяць: 25–27 травня у Бостоні, США; 29–31 травня у Мюнхені, Німеччина; 1–3 червня в Торонто, Канада; 5–7 червня у Стокгольмі, Швеція; 8–10 червня в Осаці, Японія; 12–14 червня в Мадриді, Іспанія; 15–17 червня в Лондоні, Велика Британія. Назви конференцій виглядають сучасно. Порівняйте: Progressive research in the modern world (Прогресивні дослідження в сучасному світі), Scientific progress: innovations, achievements and prospects (Науковий прогрес: інновації, досягнення та перспективи), Scientific research in the modern world (Наукові дослідження в сучасному світі), Innovations and prospects in modern science (Інновації та перспективи сучасної науки), Science and technology: problems, prospects and innovations (Наука і технології: проблеми, перспективи та інновації), European scientific congress (Європейський науковий конгрес). Доведіть, що це «фейкові конференції».

Вправа 5. «Вплив емоцій». Ваша пошта переповнена електронними листами, які закликають до термінових дій або попереджають про можливі загрози без чітких доказів (Рис. 1). Проаналізуйте, як ці повідомлення використовують емоційний тиск, щоб спонукати вас до дій. Які елементи вказують на те, що ці листи можуть бути частиною спроби маніпуляції або шахрайства?

Завдання 6. «Ситуація з дезінформацією». Ви натрапили на пост в соціальних медіа, який містить суперечливі дані про важливу подію (наприклад, вибори, епідемії). Пост активно поширюється серед ваших друзів. Завдання: Розробіть стратегію для перевірки фактичної точності цього посту. Як ви будете визначати, чи є ця інформація дезінформацією або правдою? Які ресурси і методи ви використовуватимете для аналізу?

Такі завдання допомогають студентам, як показує апробація, зорієнтуватися в інформаційному середовищі, розвивають навички критичного аналізу для запобігання маніпуляціям, зорієнтовують на розвиток аналітичного, meta-мислення. Свідома та відповідальна інформаційна діяльність повинна ґрунтуватися на здатності захищати

свій інформаційний простір і протидіяти цифровим загрозам. Ми розглядаємо діяльнісний компонент як ключовий фактор забезпечення інформаційної безпеки громадянина та держави. Це означає, що викладач / учитель повинен управляти медіаризиками, використовуючи, аналізуючи та створюючи медіапродукти.

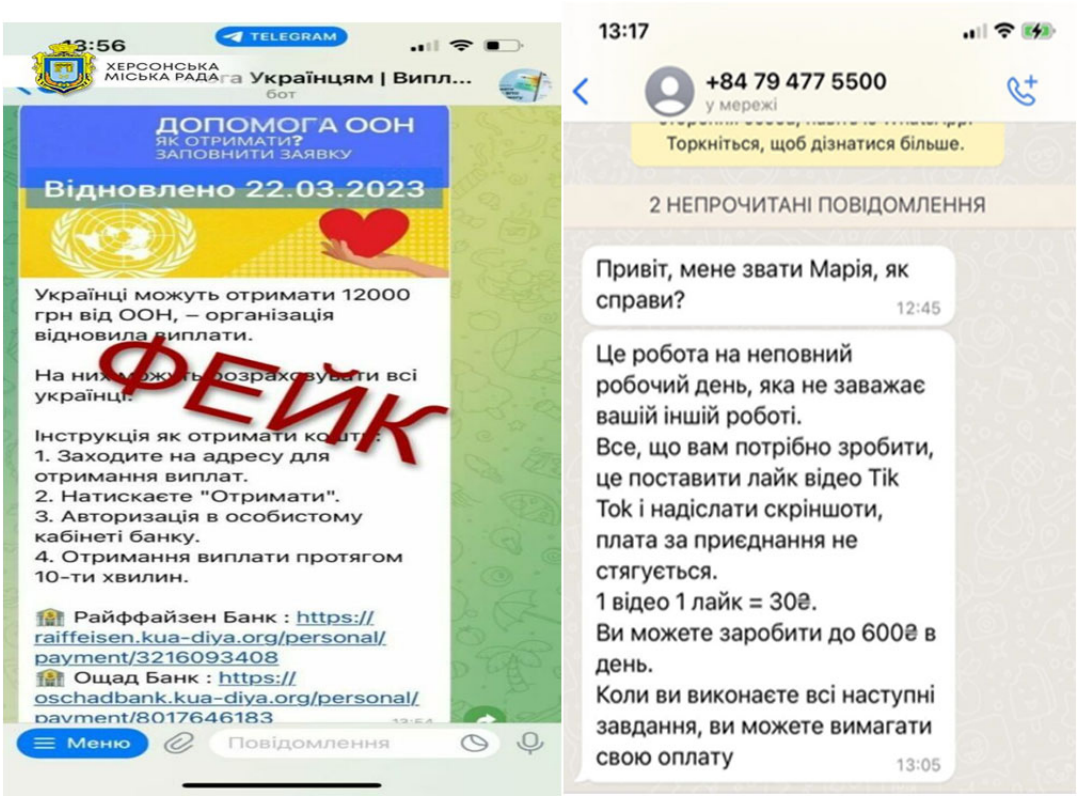

Рис. 1-2. Зразки листів-фейків (із вільних інтернетних джерел).

Продовженням проєктів стала участь співавторів статті як тренерів в освітньому проєкті «НотаЄнота», що реалізовувався ГО «Центр аналізу інформації «Лакмус» у квітні-червні 2024 року за підтримки Фонду «Партнерство за сильну Україну». Мета квіз – ознайомити з основами інформаційної гігієни та алгоритмами впровадження маніпуляцій; спростування фейків, ініціалізація маніпуляцій та шахрайських схем. Ініціатором проєкту є фактчекерка, медіаекспертка, викладачка Інституту журналістики Київського національного університету імені Т. Шевченка, Національного університету «Києво-Могилянська академія», засновниця проєкту «По той бік путінської брехні» Альона Романюк (Антифейкова інтелектуальна гра «НотаЄнота»

Командна антифейкова інтелектуальна гра «НотаЄнота» має переважно офлайн-формат, але можлива й адаптація під онлайн-формат. У центрі змагань конкурси різного спрямування та різного рівня складності: ребуси, відкриті питання, завдання, що передбачають роботу

з відео та фотофейками, логічні завдання. Їх об'єднує те, що завдання вибудувані на реальних кейсах, що поширювалися в медіа.

Кожна гра є унікальною. У ході реалізації освітнього курсу «НотаЄнота» було запропоновано п'ять тематичних ігор: «Фейки про Чорнобиль та радіацію», «Фейки історичні і не тільки», «Не дай себе обманути», «Не ШІ єдиним», «Шахрайські схеми». Одну з ігор було проведено для команд студентів спеціальності «Журналістика» ВСП «Машинобудівний фаховий коледж Сумського державного університету», КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського» та КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради (Пономаренко, 2024).

Авторами завдань гри є Альона Романюк з командою проєкту, до якої включені експерти з питань, що порушуються у завданні. У грі передбачено 5-6 раундів (за часом зазвичай 90-100 хвилин – це залежить від рівня підготовки учасників):

«Правда чи фейк» (з'ясувати: представлений кейс є правдою чи неправдою);

«Новомова» («перекласти» слово з пропагандистської на українську, щоб зрозуміти, що відбувається насправді);

«Ребуси» (розв'язати ребус, у якому зашифровано слово, пов'язане з інфомедійною грамотністю);

«Не вір очам своїм» (вказати: світлина справжня чи згенерована ШІ);

«Єнот-полоскун» (дати відповідь на відкрите питання);

«Рубаю фактами» (проаналізувати фейковий документ та зазначити, що вказує на те, що документ фейковий);

«Так, але…» (з'ясувати, що не так із запропонованою тезою, і зазначити у формі: так, але….).

Сутність гри полягає не тільки в тому, щоб знайти відповідь на запитання, тренер повинен роз'яснити алгоритм пошуку та протидії тому явищу, що закладене в основу завдання, озвучити історію фейку. Такий формат подання інформації про інфогігієну засвоюється краще, аніж під час звичної лекції, адже команди долучаються до обговорення, ставлять запитання, детально аналізують складники проблеми/явища.

Отже, завдання для освітнього курсу «НотаЄнота» спроєктовані для досягнення кількох ключових цілей: розвиток критичного мислення, навичок інформаційної гігієни та аналітичних умінь у роботі з

інформацією. Як показав аналіз партнерської діяльності, проведених опитувань, під час роботи над проєктами у студентської молоді відбулися якісні зміни у формуванні критичного осмислення інформації, стійкість до впливів та фактчекінг, розвивалася креативність.

Висновки. На основі методів аналізу й узагальнення наукових джерел, практичного досвіду окреслено деякі аспекти поняття «інформаційна гігієна»: система знань, що досліджує закономірності впливу інформаційного простору та інформаційних потоків на соціальне благополуччя, психічне та фізіологічне здоров'я людини й суспільства загалом. Метою формування інформаційної гігієни у студентської молоді є запобігання негативному впливу інформації та формування комплексу умінь для профілактики таких негативних впливів під час превентивних заходів. Серед складників інформаційної гігієни означено навички медіаграмотності, інформаційні звички та інформаційну поведінку; безпеку і захист інформаційного простору; інформаційно-психологічну стійкість і протидію негативним впливам; стійкі ціннісні орієнтації; психологічне і фізичне здоров'я.

Формування інформаційної гігієни студентської молоді в умовах неформальної освіти – це багаторівневий процес, який здійснюємо з урахуванням положень, зокрема проєктного підходу.

Досвід партнерської співпраці закладу педагогічної вищої освіти та закладів фахової передвищої освіти дає підстави в перспективі для реалізації ще проєкту на вимогу часу.

В умовах гібридної війни зростає вагомість психологічної стійкості і ментального здоров'я, що є невід'ємним складником життєдіяльності країни, продуктивності праці й навчання кожного громадянина. Освітнє середовище закладу освіти будь-якого рівня має стати захистом гармоній внутрішнього стану, сприяти відновленню психологічної стійкості всіх учасників освітнього процесу. У воєнних реаліях сьогодення роль освітянина є провідною, і від його психоемоційного стану під час споживання медіа, умінь подвійної імплементації інфомедійної грамотності (зокрема, формування у здобувачів освіти умінь здійснювати лінгвопсихологічний аналіз медіатекстів, верифікувати медіаконтент, визначати маркери мови ворожнечі, маніпуляцій, ознаки наративів та ін.) залежить його ресурсний стан та здорове медіаспоживання здобувачів освіти.

Нагальність проблеми посилюється постійним потоком дезінформації та пропагандистських наративів, що спотворюють

реальність та підривають здатність освітянської спільноти критично аналізувати інформацію. Це зумовлює надзвичайну потребу у створенні таргетованого альтернативного контенту й розвитку інструментів, які дозволять ефективно протистояти цим викликам. Зважаючи на зазначене, вважаємо за необхідне спрямувати партнерську взаємодію на створення лінгвопсихологічного інструментарію формування інфомедійної грамотності здобувачів різних рівнів освіти, що сприятиме зміцненню ментального здоров'я населення в умовах війни й післявоєнного стану, міжкультурному діалогу між різними соціальними групами в Україні задля розбудови соціальної згуртованості та стійкості.

Неформальна освіта, як доповнення до формальної, надає унікальні можливості для розвитку навичок інформаційної гігієни через інтерактивні та практично зорієнтовані методи навчання. Партнерські проєкти між закладами фахової передвищої та вищої педагогічної освіти демонструють ефективність таких підходів у формуванні інформаційної культури студентів. Спільні проєкти, що включають тренінги, семінари, воркшопи та інші форми інтерактивної діяльності, сприяють підвищенню інформаційної компетентності студентів. Практичний досвід роботи у командах, участь у дискусіях та виконання реальних завдань допомагають студентам застосовувати набуті знання на практиці, адже існує ризик піддатися маніпуляціям, не розпізнати інформаційні атаки та стати інструментом ворога, поширюючи сумнівний контент і фейки.

Перспективними напрямками подальших наукових пошуків вважаємо: формування у майбутніх фахівців навичок мислення високого рівня (аналіз, синтез, узагальнення, зіставлення, дедукція, індукція, аналогія, критична оцінка тощо) на міждисциплінарному рівні (педагогіка, психологія, філософія) та в процесі вивчення фахових дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

Антифейкова інтелектуальна гра «НотаЄнота» (Anti-Fake Intellectual Game "NotaEnota". Retrieved from https://notaenota.com/)

Архипов, О., Архипова, Є. (2016) Особливості розуміння понять «Інформаційна безпека» та «Безпека інформації» (Archipov, O., Archipova, E. Peculiarities of understanding the concepts of "Information Security" and "Information Protection". Retrieved from https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/st-14_AA_Osoblivosti-rozuminnya-IB_BI.pdf)

Бусел, В. Т. (2005). Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000. Перун (Busel, V. T. (2005). Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language: 250000 (2nd ed.). Kyiv; Irpin: Perun. Retrieved from https://irbis-

nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000728%5F2)

Волошина, Л. (2024).Замах на Фаріон - це тероризм і за цим слідуватиме інформаційна кампанія (Voloshina, L. “Attack on Faryon is terrorism and will be followed by an information campaign”. Retrieved from https://espreso.tv/suspilstvo-zamakh-na-farion-tse-terorizm-i-za-tsim-sliduvatime-informatsiyna-kampaniya-zhurnalistka-voloshina)

Грона, Н. В., Климович, С. М., Соломахін, А. Ф., Семеног, О. М., & Ячменик, М. М. (2024). Практикум із медіаграмотності для ЗВО: навчально-методичний посібник з неформальної освіти: електронне видання. СумДПУ імені А.С. Макаренка (Grona, N. V., Klimovich, S. M., Solomakhin, A. F., Semenog, O. M., Yachmenik, M. M. (2024). Practicum in media literacy for higher education institutions: Training and methodological manual of informal education: electronic publication (O. M. Semenog, M. M. Yachmenik). Sumy: Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko)

Державний стандарт профільної середньої освіти. (2024) (State Standard of Profile Secondary Education, 2024. Retrieved from https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/3b9/644/66a3b96443c48380633931.pdf

Друшляк, М. Г., Семеног, О. М., Грона, Н. В., Пономаренко, Н. П., Семеніхіна, О. В. (2022). Типологія інтернет-ресурсів для розвитку інфомедійної грамотності молоді. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 88(2), 1-22 (Drushlyak, M. H., Semenog, O. M., Grona, N. V., Ponomarenko, N. P., Semenikhina, O. V. (2022). Typology of Internet resources for the development of information and media literacy among youth. *Information Technologies and Learning Tools*, 88(2), 1–22. https://doi.org/10.33407/itlt.v88i2.4786)

Дубровик-Рохова, А. Виклики нового цифрового світу (Dubovik-Rakhova, A. Challenges of the New Digital World. Retrieved from https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/vyklyky-novogo-cyfrovogo-svitu)

Еріксен, Т. Г. (2004). Тиранія моменту: Швидкий і повільний час в інформаційну добу (В. Дмитрук, Пер.). Кальварія. (Eriksen, T. H. (2004). The Tyranny of the Moment: Fast and Slow Time in the Information Age (V. Dmytruk, Trans.). Lviv: Kalvaria).

Закон України "Про освіту" (2017). (Law of Ukraine №2145-VIII from 05.09.2017 “On Education”. (n.d.). Retrieved from https://base.kristti.com.ua/?p=5895)

ініціатива «Як не стати овочем» упродовж 2021-2023 рр. Режим доступу:https://www.oksanamoroz.com/project; https://www.oksanamoroz.com/doslidzhennya

Інформаційна гігієна під час війни: 7 базових правил. (2022). (Information Hygiene During War: 7 Basic Rules. (2022). Retrieved from https://osvitoria.media/experience/informatsijna-gigiyena-pid-chas-vijny-7-bazovyh-pravyl/)

Коваль, З. (2017). Запровадження комплексних механізмів інформаційної гігієни як засобів забезпечення інформаційно-психологічної стійкості людини, суспільства, держави. *Актуальні проблеми державного управління*, 2(70) (Koval, Z. (2017). Introduction of complex mechanisms of information hygiene

as means of ensuring information-psychological resilience of a person, society, and state. Actual Problems of Public Administration, 2(70))

Лазоренко, С. А., Семеніхіна, О. В. (2020). Сучасний стан проблеми формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*, 4, 42-47 (Lazorenko, S. A., Semenikhina, O. V. (2020). The current state of the problem of forming information and digital culture among future specialists in physical culture and sports. Bulletin of Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi, 4, 42–47)

Методичні рекомендації щодо формування інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників. (2021) (Methodological Recommendations for Forming Information and Digital Competence of Pedagogical Workers (2021). Retrieved from https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/metodychni-rekomendacziyi-z-rozvytku-czyfrovoyi-kompetentnosti.pdf)

Мороз, О. (2022). Інформаційна гігієна під час війни: 7 базових правил. Освіторія (Moroz, O. (2022). Information Hygiene During War: 7 Basic Rules. Osvitoria. Retrieved from https://osvitoria.media/experience/inform atsijna-gigiyena-pidchas-vijny-7-bazovyh-pravyl/)

НД ТЗІ 1.1-003-99. Термінологія в галузі захисту інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу. (1999). ДСТСЗІ СБУ (NDTZI 1.1-003-99. (1999). Terminology in the field of information protection in computer systems against unauthorized access. Kyiv: State Technical Service of the Security Service of Ukraine)

Надутенко, М., Пономаренко, Н., Семеног, О. (2021). Електронні словники Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України в освітньому процесі. Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України (Nadutenko, M., Ponomarenko, N., Semenog, O. (2021). Electronic dictionaries of the Ukrainian Language Information Fund of the National Academy of Sciences of Ukraine in the educational process. Kyiv: Ukrainian Language Information Fund, National Academy of Sciences of Ukraine)

Неведомська, Є. О., Маруненко, І. М. (2012). Гігієна: навчально-методичний посібник з проведення практичних робіт [для студентів вищих навчальних закладів]. Київський університет імені Бориса Грінченка (Nevedomska, Y. O., Marunenko, I. M. (2012). Hygiene: Training and Methodological Manual for Conducting Practical Work [for students of higher educational institutions]. Kyiv: Kyiv University named after Borys Hrinchenko)

Полякова, О. В. (2022). Інформаційно-цифрова компетентність педагога як чинник реалізації культури демократії в освіті. V Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Реалізація в дошкільній та початковій освіті принципів демократії: зваженість, обізнаність, досвід», 15 вересня 2022 року, Київ (Polyakova, O. V. (2022). Information and Digital Competence of Educators as a Factor in Implementing Democracy Culture in Education. In Proceedings of the V All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference "Implementation of Democracy Principles in Preschool and Primary Education: Consideration, Awareness, Experience" (September 15, 2022, Kyiv). Retrieved from

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43164/1/%D0%9E_Polyakova_RvDtPOPDZOD_IPO.pdf)

Пономаренко, Н. Антифейкова інтелектуальна гра «НотаЄнота» для підлітків та дорослих на Сумщині. https://mediakolo.sumy.ua/media-literacy/1580-antyfeikova-intelektualna-hra-notayenota-dlia-pidlitkiv-ta-doroslykh-na-sumshchyni.html (Ponomarenko, N. Anti-Fake Intellectual Game “NotaEnota” for Teenagers and Adults in Sumy Region. Retrieved from https://mediakolo.sumy.ua/media-literacy/1580-antyfeikova-intelektualna-hra-notayenota-dlia-pidlitkiv-ta-doroslykh-na-sumshchyni.html)

Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019, August 21). Regulation № 800 on some issues of improving the qualifications of pedagogical and scientific-pedagogical workers. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text).

Про затвердження професійного стандарту за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)”. Наказ Мінекономіки № 2736 від 23.12.2020 року. (n.d.). https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/266-nakaz_2736.pdf

Семеног, О. М. (2023). Інноваційні платформи для розвитку медіакультури та медіаграмотності молоді. Інновації і трансфер технологій: методи, моделі та механізми управління. Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 319-337 (Order of the Ministry of Economy № 2736 from December 23, 2020. On approval of the professional standard for the professions “Primary School Teacher of General Secondary Education Institution,” “Teacher of General Secondary Education Institution,” “Teacher of Primary Education (with a junior specialist diploma)”. Retrieved from https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/266-nakaz_2736.pdf)

Семеног, О. М., Надутенко, М. В. (2022). Платформа «Медіа&капсули» як засіб підвищення рівня медіакультури. *Академічні студії. Серія: Гуманітарні науки*, (2), 39-50 (Semenog, O. M., Nadutenko, M. V. (2022). Platform “Media & Capsules” as a means of increasing media culture levels. Academic Studies. Series: Humanities, 2, 39–50. https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.2.6)

Стратегія Міністерства культури та інформаційної політики України з розвитку медіаграмотності на період до 2026 року (Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2024). Strategy for the development of media literacy until 2026. Retrieved from https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2024/06/the-strategy-of-the-ministry-of-culture-and-information-policy-of-ukraine-for-media-literacy-development-until-2026.pdf?fbclid=IwY2xjawEdUU5leHRuA2FlbQIxMAABHZ85nUPciKKrKOMTn2K0qHqh_BdyE3uLEBX-UyBdwB9hBgnYaB4y6x1YCw_aem_6uJNXnPzzUx_Daq5x1Lgeg)

Халамендик, В. Б. (2008). Інформаційна гігієна як фактор збереження психічного здоров’я людини. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, (35), 83-91 (Khalamendik, V. B. (2008). Information hygiene as a factor in preserving mental health. Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhia State Engineering Academy, 35, 83–91)

Яремчук, Н. (2022).Формування інформаційної гігієни у майбутніх вчителів початкової школи в умовах дистанційного навчання Тези доповідей IV-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми педагогічної освіти: реалії, нові ідеї та перспективи». Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 111-113 (Yaremchuk, N. (2022). Formation of information hygiene among future primary school teachers in the context of distance learning. In Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference “Current Problems of Pedagogical Education: Realities, New Ideas, and Perspectives” (pp. 111–113). Lviv: Ivan Franko National University of Lviv)

Grimes, D. R. (2020) Health disinformation & social media The crucial role of information hygiene in mitigating conspiracy theory and infodemics. EMBO REPORTS (Grimes, D. R. (2020). Health disinformation & social media: The crucial role of information hygiene in mitigating conspiracy theory and infodemics. EMBO Reports, 21(11), 5181. https://doi.org/10.15252/embr.202051819)

Horbenko, H., Hondiul, O., Fruktova, Y. (2020). Non-formal education of educators in media centers of leading European countries: Educational and methodological aspect. Continuing Professional Education Theory and Practice, 4, 103–109. https://doi.org/10.28925/1609-8595.2020.4.13

International Standard Classification of Education. ISCED 1997. UNESCO. URL: www.uis.unesco.org/en/pub/pub. International Standard Classification of Education. ISCED 1997. UNESCO. URL: www.uis.unesco.org/en/pub/pub.

Loukas, G., Murugesan, S., Andriole, S. J. (2022). Information hygiene: The fight against the misinformation “infodemic”. *IT Professional*, 24(2), 16–18. https://doi.org/10.1109/MITP.2022.3163007

Varynskyi, V., Varynska, A., Kostytsky, M., & Kushakova-Kostytska, N. (2021). Information security and information hygiene on internet media. *Nexo Revista Científica*, 34(01), 120–128. https://doi.org/10.5377/nexo.v34i01.11291

SUMMARY

Hrona Nataliia, Ponomarenko Nataliia, Semenog Olena. Developing Information Hygiene Skills in Student Youth in the Context of Non-Formal Education (Experience from Partnership Projects of Institutions of Professional Pre-Higher and Higher Pedagogical Education).

The article discusses the development of information hygiene skills among student youth in the context of non-formal education, particularly through the experience of partnership projects involving institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education. Based on the methods of analysis and synthesis of scientific sources, as well as practical experience, certain aspects of the concept of "information hygiene" are outlined: a system of knowledge that explores the patterns of influence of the information space and information flows on the social well-being, mental, and physiological health of individuals and society as a whole. The goal of forming information hygiene among student youth is to prevent the negative impact of information and to develop a set of skills to prevent such negative impacts during preventive measures. The components of information hygiene include media literacy skills, information habits, and behavior; the safety and protection of the information space; information-psychological resilience and counteraction to negative influences; stable value orientations; and psychological and physical health.

The formation of information hygiene among student youth in the context of non-formal education is presented considering the principles of project-based and

activity-based approaches. Non-formal education is defined as organized and continuous educational activities carried out within joint projects implemented in partnership with the Resource Center for Teacher Professional Development of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, the cycle commission of the Priluky Humanitarian-Pedagogical Professional College named after Ivan Franko of the Chernihiv Regional Council, and the Department of Journalism of the Machine-Building Professional College of Sumy State University.

The focus is on practical approaches to education implemented through partnership media literacy projects, which include interactive methods, practical tasks, and activities aimed at developing critical thinking and information analysis skills. The results of these projects and their impact on enhancing the level of information literacy among students are analyzed.

***Key words**: information hygiene, non-formal education, future teacher, future journalist, interregional project, exercises, text, higher education institution, professional pre-higher education institution, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Priluky Humanitarian-Pedagogical Professional College named after Ivan Franko of the Chernihiv Regional Council, Machine-Building Professional College of Sumy State University.*